

Noni eta Mani *Islandiar mutiko biren gertaldiak*

Joxean MUJICA

Hitzaurrea

1952an argitaratu zen lehen aldiz *Noni eta Mani* eleberria, 'Kulixka Sorta' bilduma ezagunari hasiera emanaz.

Urte zailak izan ziren ordura artekoak euskal liburugintzarako, guztiz debekatua baitzegoen gerra osteko garai gogor haietan euskarazko liburuak eta aldizkariak argitaratzea. Egoera iluna zen, etsigarria, eta zerbait egin behar zela pentsatu zuten euskaltzale batzuek. Hala, 1947an bisitan joan zitzaizkion Jose Artetxe idazlea eta Patxi Unzurrunzaga inprimatzailea udaldia Zarautzen igarotzen ari zen Pedro Rocamora agintari frankistari. "Prensa y Propaganda" arloko zuzendari nagusia zen Rocamora hori. Eta inork uste ez zuena lortu zuten bisita hartan: euskarazko liburu batzuk –Orixeren *Euskaldunak*, Salvatore Mitxelenaren *Arantzazu* poema eta Jon Etxalderen *Alostorrea* eleberria– argitaratzeko baimena, alegia¹.

Bisita hura ez omen zen abertzale guztien gustukoa izan, traidoretzat hartu baitzituzten batzuek Artetxe eta Unzurrunzaga, baina ezin da ukatu onura ekarri zuela: zirrikitua ireki zuen, behintzat, eta handik aurrera hasi ziren poliki-poliki euskal liburuak argitaratzen.

Eta hala, aukera hori baliatuz, P. Unzurrunzagaren 'Icharopena' argitaletxeak 'Kulixka Sorta' bilduma argitaratzen hasi zen. Lehen zenbakia, esan dugun bezala, Juan Esteban Svensson islandiarrak

(1) Ik. Joxe Ramon Zubimendi eta Mikel Atxaga, *Joxe Artetxe (1906-1971)*, Bidegileak, 2001, 18. or.

idatzi, eta Plazido Muxikak euskarara itzuli zuen *Noni eta Mani* eleberri txoa izan zen.

Jakingarria da nola aurkeztu zuten liburua, erdaraz, azalaren atzealdeko oharrean:

EDITORIAL ICHAROPENA presenta en este primer número de «Kulixka Sorta» la obra de Juan Esteban Svensson, el escritor islandés, titulada «*Nonni und Manni*».

SVENSSON (que es el mismo NONNI protagonista de la narración) nació el 16 de Noviembre de 1857 en Mödruvellir, cerca de Akureyri, al norte de Islandia. Ingresó en la Compañía de Jesús en 1878 para cumplir el voto de ser misionero como San Francisco Javier episodio narrado tan maravillosamente en este mismo libro. Murió en Colonia el 16 de Octubre de 1944.

Las obras del famoso escritor nórdico han sido traducidas a más de cincuenta idiomas. Svensson expresó con verdadera ilusión en numerosas ocasiones su deseo de que fueran traducidas a la lengua de San Ignacio de Loyola y San Francisco Javier.

A la pluma del prestigioso escritor P. Plácido Múgica, S.J., autor de excelentes estudios euskerológicos, que tuvo la suerte de convivir con Svensson en Valkenburg, se debe esta magnífica traducción vasca de «*Nonni und Manni*».

KULIXKA SORTA de EDITORIAL ICHAROPENA, de Zarauz, se complace en estrenarse con una obra del universalmente conocido escritor Juan Esteban Svensson, correspondiendo así a los deseos que éste, ilusionadamente, expresara en vida.

Ez da zorrotza izan behar aurkezpen horri darion 'zuritze' kutsuari antzemateko. 'Escritor universalmente conocido', San Ignazio eta San Frantziskoren aipamena, erlijio edukia, hainbeste hizkuntzatara itzulia izana..., denak dira garai hartako zentsura estua gairitzeko moduko mezuak.

Liburuaren edukia ere agerian geratzen da aurkezpen hitz horietan: kontakizun jainkozalea da liburu honetan eskaintzen zaiguna, gazteak onbidera erakartzeko egokia, ereduzkoa, prosa errazez idatzia... Garai eta giro jakin bati dagokiona, bistan da. Irakurle mota jakin batek gustura irakurtzen duten horietakoa.

P. Muxikaren itzulpena ere 'goxoa' eta irakurterraza da. Garbizailea zen Muxika, eta leku gutxi uzten die hemen ere erdarakadei,

baina ez da hargatik pisu egiten haren prosa. Esaldi laburrez eratua dago, lokailu egokiz lotua. Eta horrek arintasuna ematen dio: arin eta erraz irakurtzen den prosa da.

* * *

Lehen edizioa agortu ondoren, bigarren edizioa egin zuen Bilbo-ko 'Mensajero' argitaletxeak 1968an. Guztira, argitaraldi biak kontuan izanda, 6.000 ale saldu omen ziren.

Orain, berriz, P. Muxikaren jaiotzaren mendeurrena dela oroitzuz, hirugarren edizioa aurkezten dugu, euskara batuan emana. Egokitze horretan egindako aldaketak ez dira, halere, handiak izan. Euskaltzaindiak batasunerako eman dituen arauak izan ditugu kontuan, ez besterik. Hiztegiari dagokionez, e(rabili) ikurra duten formak ez ezik, h(obetsi) dutenak ere aintzat hartu ditugu.

Zalantza handiak izan ditugu *tt* grafia duten hitzekin: ugari erabiltzen du grafia hori Muxikak, baina arau zehatzik gabe, noiz bai noiz ez. Aurreko *i*- bokalaren eraginez sortuak izan daitezkeenak (*maitte*, *dittu*, *nabaittu*...) -t- bakunaz eman ditugu beti, berak inoizka egiten duen moduan; bokalaren eragin hori tarteko ez izanik adierazkor izan daitezkeenak, berriz, bere horretan utzi ditugu (*kuttun*, *muttur*).

Beste kontu batekin ere izan dugu zalantza: nola eman *nere* izenordaina, aditzean 1. pertsona tarteko denean, *nire* ala *neure*? *Nire* forma hobetsi dugu, *neure* egokiago zela iruditu zaigun kasu jakin batzuetan izan ezik.

Jose Antonio Mujika

I.- Txilibitu liluragarria

Islandiaren goialdean badago Eyjafjordur izeneko itsasbazter zabal bat. Hantxe ageri da Akureyri deritzon herri txiki zoragarria. Ni bada Akureyri nire jaioterrian, hamaika urteko mutiltxo bizi nintzeanean, etorri zitzaigun gizon bat gure etxera, ikustaldi bat egitera. Haren izena Arngrim zen.

Gure etxeko ahaide zen nondik edo handik eta horregatik harre-
ra maitetsua egin genion.

Ikustaldi hura ez zen ez gertaera hain handia izan; baina halaz ere nire geroko bizitzari ondore bikainak ekarri zizkion.

Zerbait jan ondoren, txilibitua entzun nahi ote genuen, galdetu zigun Arngrimek.

«Bai, bai»; erantzun genion guztiok batera.

Nire ikusnahia bizia zen; halako erestresnarik ez bainuen orduarte inoiz ikusi.

Atera zuen Arngrimek larruzko zorro mehe bat; bere kolkoan geldiro jarri eta ireki zuen.

Txilibitu beltz eder bat ageri zen.

Zati askotan zegoen eta lehenbizi gertu egin behar zen.

Puska guztiak gertu ondoren, gauza nabarmen hura ahoan ipini, ezpainak busti eta hasi zen jotzen.

Zoratuta nengoen ni. Soinu atsegingarri hark zeharo liluratu ninduen. Hain gauza ederrik ez dut uste inoiz entzun nuenik.

Arngrim gainera txilibitua jotzen mutila zen, izan ere!

Haren grinarik handiena txilibitua jotzea zen; berak zioenez, joan-etorri guztietan berekin zeraman txilibitua.

Jo baino lehen, soinu edo musikaren adieraznahia azaltzen zigun beti.

Alemania, Danimarka, Ingalaterra eta Frantziako eresi berezietan entzun genizkion.

Soinu haietako batzuk tinko-tinko dauzkat oraindik buruan. Hain sakonki ukitu zidaten bihotza, ukitu ere!

Doinu bigun eta xamur haiek gero eta gehiago zoratzen ninduten.

Musikan huraxe zen gainera nire lehenengo entzunaldia!

Gauean, guztiak lo zeudela, arrotzaren gelara joan eta bere trebetasuna erakusteko eskatu nion.

Arngrim nire zaletasunaz oso harrituta zegoen eta nire eskuei eutsirik, esan zidan:

«Ene adixkide txikia!; ez nuen nik holakorik uste; baina tamalez gau honetan bakarrik egon behar dut zuenean. Horregatik bada, asti gutxi izango dut zuri erakusteko».

«Bai, baina ni asko lehiatuko naiz ikasten; erakutsi iezazkidazu behintzat gauza beharrezkoenak oraintxe gau honetan».

«Orain? Orain gauean, guztiak lo daudela? Hori egin genezakeela uste al duzu?».

«Bai, ederki egin ere. Isilik, oso isilik jo dezagun».

Nire gogo bizia ikusirik, harrituta zegoen Arngrim; eta behatzak nola ipini erakutsiko zidala, esan zidan azkenean.

Harekin gau-gaueraino egon nintzen, txilibitua gelditu gabe jo eta jo.

Azkenean honela niotson nik neure buruari: «oraingoz nahikoa badakit eta gainerakoa neronek ikasiko dut».

Eta gero Arngrimi: «Txilibitu hotsa nire ustez nik entzun ditudan guztietan ederrena da».

«Ondo diozu, gaztetxo. Soinu honetan zoragarritzko gauza sakon bat badago. Soinu horrek piztiak ere laster bereganatzen ditu. Sugeak, sagu tzarrak eta itsasoko arrainak ere soinu honek agudo zoratzen ditu. Alemaniako hiri batean diotenez, "Hameln-go Sagu tzar Ehiztariak" txilibitua jotzen zuenean, sagu tzarrak alde guztietatik irten eta atzetik jarraitzen omen zioten».

Gutziz harrituta esan nion nik:

«Sagu tzarrak, bai, baliteke. Baina itsasoko arrainak ere, zuk diozunez, txilibitu soinuaz erakarri al daitezke?».

«Bai, horixe, adiskide».

«O! esadazu ba, nola egin liteken hori».

«Itsasoan toki bakar batera joan, han isilik gelditu, eta gero hasi behar da soinu luze eta zorrotzak jotzen. Horrela zerbait jardun ondoren, arrainak ur gainean azaldu eta alde guztietatik geldi-geldi igeri etortzen dira eta adi-adian txalupari noranahi jarraitzen diote».

«Bai ote?, eta niri ere jarraituko lidaketela uste al duzu?».

«Jakina, laguntxo; soinua behar bezala ateraz gero, bai noski».

Honetan oso berandu egin zitzaigun. Horregatik ohera arin joan behar izan nuen.

Gauaz txilibitu soinuaz amets egin nuen.

Sagu tzar eta sugerik eztago Islandian; arrainak ordea bai erruz.

Itsasoa alde guztietan neukan eta txoko baztertuak nonahi.

Nire erabakia sendoa zen: txilibitu bat eskuratu eta arrainak liluratzera joan behar nuen.

Biharamunean, Arngrimek alde egin bezain laster, nire aitaren gelara joan nintzen.

Bere idazmahaian zegoen aita.

Berehalaxe egin nion nire eskaria.

«Aita, txilibitu bat banu, huraxe bai nire poza! Emadazu arren, Arngrimek duen bezalako bat erosteko dirua».

Begiak zabal-zabal irekiaz, luma utzi, aulkian bira egin eta honela esan zidan:

«Txilibitu bat erosi nahi duzu, beraz! Eta horretarako diru asko behar dela, ez al dakizu? Itxoin ezazu zerbait, horixe da onena. Gero horretaz hitz egingo dugu».

«Aita, orduan merkeago bat erosiko dut. Txilibitua jotzen ikas-
teko zale-zale nago eta».

Aitak barre eginaz esan zidan:

«Hola bada, semetxo, eta horretarako hain zaletua bazaitut, zoaz hirira eta latazko bat erosi ezazu eta kontua nire izenean utzi».

Eskerrak egin eta lasterka joan nintzen hirira. Ordu laurden bat geroago, latazko txilibitu polit zoragarri baten jabe nintzen.

Egunero aritzen nintzen jotzen gar bizian eta handik laster eresi ezagun guztiak jotzen nituen.

Batez ere, soinu luze eta zorrotz haiek ikasten jarduten nuen.

Nire txilibitu liluragarri hark egun batzuk geroago niri eta nire anaia txikiari ekarri behar zizkigun neke izugarriak igarri izan banitu, surlara botako nuen txilibitua, eta agudo gainera!

Nik, ordea, ez nuen gauza txarrik sumatu eta pozez eta alai galbidean, nire zain-zain zegoen galbidean sartu nintzen.

NONI ETA MANI

Egilea: SVENSSON

Itzultzailea: Plazido MUJIKA

Prestatzailea: Joxean MUJIKA

Argitaratzailea: EGAN. (RSBAP/EAE)